

Źródła archiwalne do dziejów klasztorów kanoniczych na wyspie Piaskowej we Wrocławiu zachowane w Archiwum Państwowym we Wrocławiu

Zakon kanoników regularnych, kierujący się regułą Św. Augustyna, należy do jednego z najstarszych zakonów założonych na Śląsku. Początki jego wiążemy z Piotrem Włostowicem, legendarnym komesem śląskim, dworzaniem Bolesława III Krzywoustego i jego syna Władysława II Wygnańca. Przypisuje się mu ufundowanie na ziemiach polskich ponad 77 klasztorów, jako wynik ekspiacji za popełnione grzechy – w szczególności za porwanie ruskiej księżniczki, którą pojął za żonę.¹ Legendarna jego fundacja klasztoru kanoników regularnych na Ślęży nie przetrwała tam długo, z powodu ostrego i nie sprzyjającego klimatu. Kiedy nastąpiła translacja zakonników na wyspę Piaskową, źródła nie podają. Pewne jest jedynie, że nastąpiło to po 1150² a przed 1193 r. W tym bowiem roku, 9 kwietnia, papież Celestyn III wziął opata klasztoru Alarda pod swą opiekę i zatwierdził posiadłości i prawa klasztoru, osiedlonego na wyspie Piaskowej.³ Klasztor przetrwał tu do czasu sekularyzacji w 1810 r.

Nie tu miejsce nad omawianie dziejów klasztoru, jego uposażenia i roli, jaką odegrał w dziejach Śląska i Wrocławia, także jego roli kulturalnej.⁴ Problemy te zostały omówione w literaturze historycznej. Obecnie pragnę zająć się omówieniem pozostałości archiwalnej obu wrocławskich klasztorów kanoniczych – męskiego NMP i żeńskiego Św. Anny. Po sekularyzacji w 1810 r. spuścizna archiwalna, na wniosek Komisji Sekularyzacyjnej, została złożona w murach dawnego klasztoru, w pomieszczeniach przeznaczonych na cele archiwalne. Do nich zwieziono jednocześnie całą spuściznę archiwalną po śląskich klasztorach. Proces ten był długotrwały i zakończony został na początku lat 20. tych XIX w.⁵ W pierwszym rządzie do nowego archiwum przejęto archiwalia klasztorów wrocławskich.⁶ Po 200 – latach zespoły te tworzą zasób dokumentów Archiwum Państwowego we

¹ Na temat początków klasztoru ślezańskiego istnieje już spora literatura, pełna jak dotąd sprzeczności. Ciągłe wiele tematów, z powodu braku źródeł, nie zostało dostatecznie rozwiązanych. Wyniki najnowszych badań nad dziejami klasztoru znajdzie Czytelnik w pracach: L. Matusik, *Ze studiów nad średniowieczną kulturą umysłową kanoników regularnych na Śląsku. Jodok z Glucholazów*, w: Sobótka, 1967, nr 22, s. 35 – 64, eadem, *Próba spojrzenia na postawę polityczną środowiska wrocławskich kanoników regularnych w średniowieczu*, w: Acta Universitatis Wratislaviensis, Historia 1974, nr 23, s. 39 nn, W. Korta, *Tajemnice góry Ślęży*, Katowice 1988, szczególnie rozdziały od IV do VIII, s. 234 nn, a także: A. Pobóg – Lenartowicz, *Uposażenie i działalność gospodarcza klasztoru kanoników regularnych we Wrocławiu*, Opole 1994, eadem, *Kanonicy regularni na Śląsku*, Opole 1999, eadem, *Konwent klasztoru kanoników regularnych NMP na Piasku we Wrocławiu*, Opole 2007.

² W. Korta, *Tajemnice ...*, s. 327,

³ Schlesisches Urkundenbuch, wyd. H. Appelt, Graz – Köln 1963, T. I, nr 61, s. 38 – 40., A. Pobóg – Lenartowicz, *Kanonicy ...*, s. 34 – 35.

⁴ Na ten temat odesłać należy do dawniejszych prac L. Matusik, por. p. 1, a także: W. Mrozowicz, *Średniowieczne śląskie dziejopisarstwo klasztorne*, w: *Tysiącletnie dziedzictwo kulturowe diecezji wrocławskiej*, red. A. Barciak, Katowice 2000, s. 141 – 159.

⁵ U.K. Erler, *Rechts – und Verfassungsgeschichtliche Probleme der Säkularisation durch den Preussischen Staat in Schlesien im Jahre 1810*, Hannover 1978, R. Stelmach, *Proces przejmowania dokumentacji poklasztornej do Archiwum Prowincjonalnego we Wrocławiu do 1825 r.*, streszczenie w: *Międzynarodowa konferencja naukowa. Pruskie kasaty klasztorne na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Polsce i w Europie. księga streszczeń*. Wrocław 2010, s. 154 – 155, pełny tekst w druku.

⁶ Chodzi o klasztory: dominikanek Św. Katarzyny, dominikanów Św. Wojciecha, klarysek Św. Klary, krzyżowców z Czerwoną Gwiazdą Św. Macieja, premonstratensów Św. Wincentego oraz interesujących nas kanoników regularnych i kanoniczek Św. Anny.

Wrocławiu.⁷ Na początku XX w., za kadencji dyrektora Archiwum Otto Meinardusa, cały zasób został uporządkowany i otrzymał kolejne numery repozytury archiwalnej.⁸ Interesujące nas klasztory kanoników wrocławskich otrzymały numery Rep. 55 – klasztor kanoników i Rep. 56 – klasztor kanoniczek.⁹

Po przejściu zasobu dokumentów poklasztornych przystąpiono do jego opracowania. Wg wzoru opracowanego przez Johanna G. Worbsa z Głogowa, spisano je w repertoriach, przygotowanych wg jednolitego wzoru. Autorem repertorium – inwentarza klasztoru NMP był wrocławski archiwista Johann Karl Friedrich Jarick.

J. K. F. Jarick ur. się w 1790 r.¹⁰ w Lübbenau. Po 1816 r. przeniósł się do Wrocławia i zatrudniony został w ówczesnym Archiwum Prowincjonalnym. W decyzji tej pomógł mu Johann Gustaw Büsching, pracownik Archiwum, który w ten sposób poszukiwał nowych pracowników archiwalnych, i pod którego opieką nowy pracownik znalazł się w tej placówce. Tu J. K. F. Jarick przystąpił do studiowania dyplomatyki średniowiecznej i do opracowywania znacznej większości dokumentów poklasztornych. Był tytanem pracy. Oblicza się, że opracował samodzielnie ponad 22 000 dokumentów, w ciągu bez mała 6 lat pracy. W 1819 r. uzyskał stopień doktora prawa i stanowisko prywatnego docenta, z możliwością prowadzenia wykładów dla studentów. Zmarł 12 listopada 1822 r. we Wrocławiu¹¹ i został pochowany na cmentarzu parafii ewangelickiej im. 11 000 Dziewic we Wrocławiu (*Elf Tausend Jungfrauen Kirche*).

KLASZTOR KANONIÓW REGULARNYCH NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY

Inwentarz dokumentów klasztoru kanoników regularnych Najświętszej Marii Panny na Piasku we Wrocławiu (Rep. 55) był ostatnim repertorium dokumentów poklasztornych, sporządzonym przez F. Jaricka. Inwentarz otrzymał tytuł *„Archiv der regulierten Chorherrn des S. Augustinus, Congregationis Lateranensis, zu Breslau auf dem Sande bei Unser Lieben Frauen. Urkundenzeichen: Sandst. Breslau“* mamy informację *„Bearbeitet im Monat July 1822.“* Jarick opracował 284 dokumenty z lat 1212 – 1784, a na końcu inwentarza zaznaczył, że *„Beendigt Breslau am Tage Jacobi, den 25 July 1822.“* Inwentarz kończy indeks, zawierający wykaz osób i miejscowości. Jest to jeden z najbardziej nieczytelnych indeksów w dawnych repertoriach, indeks ułożony został prawdopodobnie przez kontynuatora prac Jaricka, Gustava Adolpha Stenzla, późniejszego dyrektora Archiwum od 1822 do 1854 r.¹²

W wyniku prac porządkowych i uzupełnień do tego stanu dodano jeszcze 34 dokumentów, zaopatrzonych sygnaturami kombinowanymi, złożonymi z cyfr arabskich i małych liter alfabetu łacińskiego (obejmują one okres od 19 stycznia 1342 r.¹³ do 1 stycznia 1790¹⁴ r., sygn. 32b do 285). Stan zachowania dokumentów osiągnął liczbę 318 jednostek.

⁷ *Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Przewodnik po zasobie archiwalnym do 1945 roku*. Pod redakcją A. Derenia i R. Żerelika, Wrocław 1996, nr 772 i 773, s. 299.

⁸ O. Meinardus, R. Martiny, *Das neue Dienstgebäude des Staatsarchivs zu Breslau und die Gliederung seiner Bestände*, Leipzig 1909.

⁹ Archiwum Państwowe we Wrocławiu (dalej AP), Zbiór rękopisów archiwalnych. Rep. 135.

¹⁰ B. Krusch, *Geschichte des Staatsarchivs zu Breslau*, Leipzig 1908, s. 64.

¹¹ „11 XI.1822. Carl Friedrich Jarick, Doctor, Privat Dozent hiesige Universität, Hilfsarbeiter Kgl. Provinzial Archiv. 32 Jahre, 2 Monate“ taka wzmianka o jego zgonie figuruje w kronice zamieszczonej w „Schlesische Provinzialblätter”, 1822, s. 501.

¹² R. Stelmach, *Zasłużony śląski archiwista Gustaw Adolf Harald Stenzel*, w: *Klio viae et in via*, opuscula Marco Cetwiński dedicata, pod red. A. Odrzywolskiej – Kidawy, Warszawa 2010, s. 207 – 216.

¹³ Dokument Apezczi, scholastyka i oficjała wrocławskiego, zatwierdzający dokument opata Konrada z tego roku, regest drukowany w *Codex diplomaticus Silesiae*, t. XXX, *Regesten zur schlesischen Geschichte*, opr. K. Wutke i E. Randt, Breslau 1930, nr 6979, s. 287.

¹⁴ Dokument Fryderyka Wilhelma II króla Prus dla opata Franciszka II.

W wyniku działań II wojny światowej do Niemiec wywieziono partię dokumentów najstarszych, począwszy od 1212 (sygn.1) do 1600 r. (sygn. 201).¹⁵ Po 1945 r. w nowym Archiwum Miasta Wrocławia i Województwa Wrocławskiego pozostały jedynie w komplecie zachowane dokumenty z XVII i XVIII wieku¹⁶

W wyniku rewindykacji archiwaliów z Niemieckiej Republiki Demokratycznej w 1980 r. powróciło kilka najstarszych dokumentów z XIII w. oraz komplet dokumentów od 1403 do 1604 r.¹⁷

Obecnie zachowało się 249 dokumentów z lat 1212 – 1796 r. Brak 5 dokumentów z XIII wieku, oraz 64 dokumentów od 1308 do 1401 r.

Wystawcami najstarszych zachowanych dokumentów klasztoru kanoników regularnych NMP na Piasku byli:

Sygn. nowa	Sygn. dawna	Wystawca	Data	SU
1.	1	Wawrzyniec, bp wrocławski	1212	SU I, 129
2.	2.	Wiktor, dziekan i kapituła wrocławska	1220	SU I, 198
3.	3.	Wawrzyniec, bp wrocławski	1223	SU I, 237
4.	6.	Opizo legat papieski	1246	SU II, 305
5.	7.	Bolesław i Henryk, książęta śląscy	1247	SU II, 339
6.	9.	Stefan, opat klasztoru NMP	1253	SU III, 107
7.	11.	Tomasz II, bp wrocławski	1288	SU V, 398
8.	13.	Układ między Stefanem z Domaszkowa a opatem Świętosławem z klasztoru NMP	1298	SU VI, 333
9.	14.	Układ między Symonem, kanonikiem i oficjałem wrocławskim a Eberwinem z Jaryszowa	1299	SU VI, 392
10.	15.	Jan Romka, bp wrocławski	1300	SU VI, 445

Jeśli chodzi zaś o dokumenty brakujące z XIV i początku XV w., stratę ich uznajemy za dotkliwą z wielu względów. Dla zorientowania Czytelnika w tym problemie, pogrupujemy je wg wystawców, osobno duchownych i świeckich. Ze względu na ograniczoną ilość tekstu, zdecydowałem nie umieszczać ich regestów. Podane sygnatury oznaczają numery sygnatur jednostek obecnie nie zachowanych.

Dokumenty osób i instytucji kościelnych:

Papieże:

Jan XXIII – 4 XII 1325 (sygn. 25), Klemens VI – 11 VIII 1351 (sygn. 42)

Arcybiskupi i biskupi:

¹⁵ Oprócz zachowanego dokumentu biskupa wrocławskiego Konrada z 8 XII 1430 r., sygn. dawna 105 b.

¹⁶ Poza dokumentem Grzegorza Bartolda Pontanusa von Breitenberg, plebana katedry praskiej, protonotariusza apostolskiego z 26 III 1604 r., sygn. 202.

¹⁷ Ta partia obejmowała 134 dokumenty, sygn. 81 do 202

Henryk z Wierzbnej, bp wrocławski – 26 VI 1316 (sygn. 19), Jarosław Bogoria, abp gnieźnieński – 17 VII 1369 (sygn. 53)¹⁸, Nanker, bp wrocławski – 7 V 1333 (sygn. 29), Przeclaw z Pogorzeli, bp wrocławski – 17 VIII 1351 (sygn. 43)

Klasztory

Klasztor dominikanek Św. Katarzyny we Wrocławiu
Katarzyna, przeorysza – 21 X 1349 (sygn. 37)

Klasztor kanoników regularnych NMP na Piasku we Wrocławiu:

Konrad, opat – 26 X 1343 (sygn. 33), 1346, 12 IV (sygn. 35), 12 V 1351 (sygn. 40), 22 IV 1353 (sygn. 47), Jan, opat – 29 II 1364 (sygn. 52 a), 15 XII 1371 (sygn. 57), 6 IX 1384 (sygn. 63), 15 III 1386 (sygn. 64), Mikołaj, opat – 26 XI 1401 (sygn. 80)

Klasztor klarysek Św. Klary we Wrocławiu

Agnieszka de Palow, opatka – 2 III 1352 (sygn. 45)

Urzednicy:

Andrzej de Rosslawicz, kanonik i oficjał wrocławski – 2 XII 1348 r (sygn. 36), 9 V 1351 (sygn. 39), 31 VII 1351 (sygn. 41), 1 III 1354 (sygn. 49)

Apeczko, scholastyk i oficjał wrocławski -14 XII 1342 (sygn. 32 b)

Henryk, syn Piotra Galla, kleryk wrocławski i notariusz publiczny – 20 I 1379 (sygn. 59)

Jan, syn Guntera z Nysy, kleryk wrocławski i notariusz publiczny – 3 X 1327 (sygn. 28)

Jan, syn Sydelina., kleryk wrocławski i notariusz publiczny – 16 III 1370 (sygn. 54)

Konrad, dr dekretów, kanonik i oficjał wrocławski – 26 IX 1333 (sygn. 30)

Maciej, syn Mikołaja ze Złotorzy, kleryk wrocławski i notariusz publiczny – 22 V 1392 (sygn. 69)

Mikołaj z Freibergu, kanonik lubuski i oficjał wrocławski – 17 I 1388 (sygn. 65)

Piotr, syn Waltera de Semicz, kleryk wrocławski i notariusz publiczny – 23 IX 1353 (sygn. 48)

Piotr z Opola, kanonik lubuski i oficjał wrocławski – 26 II 1357 (sygn. 51)

Sydilmann, syn Hermana de Puschow, notariusz publiczny – 26 VI 1318 (sygn. 20), 10 V 1326 (sygn. 26)

Dokumenty osób i instytucji świeckich:

Królowie czescy:

Wacław IV – 17 I 1396 (sygn. 72), 21 VII 1396 (sygn. 77), 29 IX 1396 (sygn. 78)

Książęta śląscy:

Agnieszka, ks. świdnicka – 2 X 1371 (sygn. 55), 5 X 1371 (sygn. 56), 7 II 1379 (sygn. 60), 28 XII 1380 (sygn. 61), 21 III 1384 (sygn. 62), 6 II 1391 (sygn. 67)

Bernard, ks. świdnicki – 15 III 1319 (sygn. 21), 8 VI 1322 (sygn. 22)

Bolesław III Rozrzutny, ks. legnicki i wrocławski – 26 IV 1308 r. (sygn. 16)

Bolko I Surowy, ks. świdnicki i wrocławski – 15 X 1312 (sygn. 17)

¹⁸ Nie zachowany polonik w zespole. Arcybiskup w swym dokumencie, wystawionym 17 VII 1369 r. w Opatowie (Opathov villa) udziela odwiedzającym klasztor wrocławski NMP w święto jego patronki 40 dni odpustu. Wg zapiski F. Jaricka, w czasie sporządzenia repertorium przy omawianym dokumencie nie było już pieczęci arcybiskupa Jarosława. Dokument nie posiadał też listy świadków.

Bolko II, ks. ziębicki – 13 V 1327 (sygn. 27)
Konrad I, ks. oleśnicki – 29 I 1337 (sygn. 32 a), 7 XII 1351 (sygn. 44)
Ludwik I, ks. brzeski – 3 VII 1369 (sygn. 52 b)
Wacław I, ks. legnicki – 8 VI 1355 (sygn. 50)

Miasta:

Rada miasta Wrocławia – 29 VIII 1324 (sygn. 24)

Urzednicy:

Benesz z Choustnika, starosta ks. świdnicko – jaworskiego – 19 II 1396 (sygn. 73), 21 IV 1396 (sygn. 74), 10 VII 1396 (sygn. 75), 13 VII 1396 (sygn. 76)

Wystawcy prywatni:

Hannus Heyda von Syfridow – 1317 – 1324 (sygn. 23)
Hannos Posselt, Hannos Wenczil i Nickil Syfridow – 3 V 1392 (sygn. 68), 14 X 1392 (sygn. 70), 2 XI 1392 (sygn. 71)
Jakub Czecz z Nysy – 30 IX 1396 (sygn. 79)
Johannes de Lesslasw i jego syn Hannos – 5 IV 1391 (sygn. 66)
Kilian Hugowicz – 22 III 1315 (sygn. 18)
Konrad i Henryk de Beczow – 18 III 1344 (sygn. 34)
Konrad zw. Medius de Cyrna – 1350 (sygn. 38)
Maciej de Trencz – 3 IV 1352 r. (sygn. 46)
Nicze i Hannos de Reiffenstein – 24 VIII 1375 (sygn. 58)
Mikołaj de Syfridow – 20 I 1334 (sygn. 31)

Omawiając zachowane dokumenty zwrócimy uwagę na najciekawsze z nich. Przede wszystkim wskazać należy na zachowane w zespole polonika. Do nich należy z pewnością dokument Mikołaja Trąby, arcybiskupa gnieźnieńskiego z 15 czerwca 1418 r., zachowany w instrumencie notarialnym z tejże daty.¹⁹ Zachował się także kolejny dokument tego arcybiskupa, wystawiony dzień później, czyli 16 czerwca. Głowa kościoła polskiego nadała 40 dni odpustu odwiedzającym kościoły NMP i Św. Anny na Piasku, Św. Ducha na Nowym Mieście we Wrocławiu, a także w Górcie *prope montem Silencii*, w Oleśnicy, Krzydlinie, Oleśnie Śl., Kaliszu i w Mstowie. Wymienione miejscowości należały do dóbr klasztoru wrocławskiego.

Kolejny polonik to dokument Pawła, opata klasztoru cystersów w Mogile (*Clara Tumba*) pod Krakowem z 18 października 1427 r. spisany *in nostro monasterio supradicto*. Opat Paweł przyjął wtedy opata Macieja i cały konwent klasztoru wrocławskiego do swego bractwa.²⁰

Wreszcie wspomnieć należy o dokumencie Augustyna Reynikonis z Ziębic, magistra sztuki Uniwersytetu Krakowskiego, jako jednocześnie jego wysłannika, z 9 lutego 1417 r. Przekazał on Maciejowi, opatowi klasztoru wrocławskiego NMP na Piasku 200 grzywien groszy praskich, jako wykonanie testamentu zmarłego Mikołaja z Gliwic, studenta z Krakowa na fundację dla biednych studentów z Krakowa.²¹

Interesującymi będą dwa dokumenty cesarskie, zatwierdzające dawniejsze dokumenty dla klasztoru. Oba zawierają transumpty 18 dawniejszych nadań, oba spisano na kilkunastu kartach pergaminowych, zaopatrzonych w wielkie pieczęcie cesarskie, zawieszane na czarno

¹⁹ AP Wr., Rep. 55 nr 31 (95), dokument spisał notariusz publiczny Łukasz, syn Teodoryka z Opoli i opatrzył go swym znakiem notarialnym.

²⁰ AP Wr., Rep. 55 nr 41 (105 a), zachowana pieczęć opata Pawła z klasztoru w Mogile.

²¹ Rep. 55 nr 30 (94).

– złotej plecionce. Oba zawierają podpisy cesarskie i sporządzających te dokumenty notariuszy. Oba wreszcie zostały oprawione w twarde oprawy, i w safian. Pierwszy z nich wystawił cesarz Leopold I 28 kwietnia 1657 r. w Wiedniu, a drugi jego wnuk – cesarz Karol VI, 7 września 1732 r., także w Wiedniu. Oba dokumenty zawierały zatwierdzenie następujących 18 nadań dla klasztoru:

1. Henryka I Brodatego z 1204 r., który nadał klasztorowi 10 grzywien srebrnych w monecie i uwolnił klasztor od podanych danin.
2. tegoż księcia z 10 czerwca 1209 r. zatwierdzający fundację klasztoru przez Piotra Włostowica,
3. Henryka III Białego, księcia śląskiego z 25 lipca 1256 r. zatwierdzający w posiadaniu klasztoru podanych wsi – m. inn. Garncarska, Strzegomian, Strzeblowa, Sobótki, Białej, Strzelec, Oleśniczki i innych.
4. Henryka IV Prawego z 27 maja 1280 r. o nadaniu klasztorowi wsi Brochów, Gajowice, Muchobór, Nowy Dwór, Świątniki i folwarku Tyniec Mały w dystrykcie wrocławskim.
5. Henryka V Grubego, księcia wrocławskiego i legnickiego z 12 marca 1293 r. o potwierdzeniu przywilejów klasztornych i o nadaniu 10 grzywien w monecie wrocławskiej *ius lignandi* z lasu koło Chrzastawy.
6. Cesarza Karola IV z 10 marca 1372 r., potwierdzającego i wyliczającego dobra klasztorne,
7. Wacława IV, króla Czech, z 3 lutego 1399 r. zatwierdzającego przywileje nadane klasztorowi przez książąt Henryka Brodatego w 1209 r., Henryka III Białego w 1256 r. i Henryka IV Prawego w 1280 r.) (patrz wyż.).
8. tegoż z 26 września 1406 r. o zatwierdzeniu przywilejów, a także o korzystaniu z wód rzek Oławy i Odry na terenie Nowego Miasta.
9. Cesarza Albrechta II z 20 grudnia 1438 r. o wzięciu klasztoru pod opiekę króla czeskiego i o zatwierdzeniu jego przywilejów.
10. Macieja Korwina, króla Węgier z 1474 r. o zatwierdzeniu dokumentu cesarza Albrechta II z 1438 r.
11. Władysława II Jagiellończyka, króla Czech i Węgier, z 23 listopada 1494 r., który wziął opata Benedykta pod swą protekcję, zatwierdził przywileje klasztoru i wytyczył granicę klasztoru na górze Ślęży oraz oznaczył posiadłości klasztorne i książęce (zatwierdzając tym samym nadanie Henryka Brodatego z 1209 r.).
12. Henryka I Brodatego, księcia śląskiego, z 1221 r. o potwierdzeniu prawa niemieckiego klasztorowi we wsiach Krzydłina, Budziszów, Sobótki, Wiry, Zebrzydów, Górka i innych.
13. tegoż z 10 maja 1209 r. o rozgraniczeniu dóbr na Ślęży na część książęcą i klasztorną.²²
14. Bolka II Małego, księcia świdnickiego z 7 sierpnia 1351 r. o zapisaniu klasztorowi karczmy w Sobótce z wójtostwem i podanych wsi.
15. Agnieszki, księżnej świdnickiej, wdowy po Bolku II, z 26 stycznia 1391 r., o zatwierdzeniu klasztorowi dokumentu jej zmarłego męża Bolka II z 1351 r.
16. Wacława IV, króla Czech, z 4 lutego 1399 r. o uwolnieniu targu w Sobótce od zobowiązań.
17. Macieja Korwina, króla Węgier, z 1 lutego 1475 r. o zatwierdzeniu przywilejów klasztornych.

²² W. Korta, *Tajemnice góry Ślęży*, uwagi W. Irganga o dokumencie z 1209 r. w SU t. I, s. 267 – 269.

18. Kazimierza, księcia cieszyńskiego i starosty księstwa świdnicko – jaworskiego, z 2 stycznia IV 1494 r. o sprzedaży klasztorowi góry Ślęży w weichbildzie świdnickim z łąkami z miasta Świdnicy.

Dokumenty ławników wrocławskich zawierają bardzo cenne informacje o nadaniach mieszczan wrocławskich dla klasztorów, z ich domów i obejść położonych na wyspie Piaskowej - jak np. Magdaleny, żony Melchiora w 1484 r.²³, tkacza Andrzeja Morskiego z domu i dziedzictwa przy ul. Ruskiej²⁴, Marcina Gorzelinga i Marcina Grzislawa z ich domów i dziedzictw przy ul. Łaciarskiej.²⁵ Tego typu informacje znaleźć można również w dokumentach ławniczych miast Świdnicy²⁶ i Sobótki²⁷, występujących w zespole od początku XV w. Dokumenty ławników z Sobótki są jedynymi tego typu dokumentami władz miasta zachowanymi w zbiorach archiwalnych. Przy dokumencie burmistrza i radnych miasta Sobótki z 25 maja 1465 r. zachowała się jedna z najstarszych pieczęci miasta.²⁸

Klasztor cieszył się poparciem Korony czeskiej i jej królów, a później cesarzy. Zachowały się dokumenty tych panujących potwierdzających prawa, przywileje i dobra klasztoru. Król Wacław IV 4 lutego 1399 r. podporządkował miastu Sobótce dochody z tutejszego targu, a 26 września 1406r. zatwierdził prawa klasztoru do pożytków płynących dla miasta z rzek Oławy i Odry na terenie miasta Wrocławia i na wyspie Piaskowej na Przedmieściu (Vorstadt).²⁹ Cesarz i król Albrecht II 10 lutego 1439 r. wziął opata Jodoka i klasztor pod protekcję Korony Czeskiej, a 20 grudnia 1438 r. zatwierdził przynależność kościoła w Górcie do parafii w Sobótce³⁰. Król węgierski Maciej Korwin 1 lutego 1475 r. zatwierdził klasztorowi przywileje odnośnie miasta Sobótki.³¹ Władysław II Jagiellończyk, syn króla polskiego Kazimierza Jagiellończyka, król czeski i węgierski, 23 listopada 1498 r. w Budzie wziął pod swą opiekę opata Benedykta wraz z całym konwentem a 27 czerwca 1503 r. potwierdził nadanie klasztorowi wsi Zastruże.³² Z kolei cesarz Leopold I 2 stycznia 1658 r. wypłacił 350 guldenów Janowi Schefflerowi, doktorowi filozofii i medycyny, 20 marca 1699 r. nadał klasztorowi urbarz piwny z podanych wsi w księstwie świdnicko – jaworskim a 6 czerwca 1699 r. nadał przywilej i wolności swemu dworzaninowi Antoniemu Albertowi von Tasso.³³ Jego następca, cesarz Józef II 28 czerwca 1706 r. i 6 sierpnia 1710 r. nadał urbarz piwny Janowi Henrykowi Sivertowi, opatowi klasztoru.³⁴ W zbiorach klasztornych zachowało się też kilka dokumentów króla pruskiego Fryderyka II Wielkiego z 1764 r., 1769 r., 1779 r. i 1784 r.³⁵

Istotne będzie wskazanie na zachowane dokumenty opatów klasztoru. Najstarszym z nich jest dokument opata Stefana z 1253 r. o lokacji na prawie niemieckim wsi Cieszków.(por. wyż.). Po pieczęci opata pozostały czerwone sznury. Najstarsza zachowana obecnie pieczęć opata zachowała się przy dokumencie opata Mikołaja z 1405 r. W tym

²³ Rep. 55 nr 101 (162)

²⁴ Rep. 55 nr 115 (175).

²⁵ Rep. 55 nr 118 (178), 121 (181), 134 (193).

²⁶ Rep. 55 nr 46 (108) z 1431 r., 58 (120) z 1440 r., 81 (143) z 1465 r., 92 (153) z 1479 r., 126 (186) z 1520 r.

²⁷ Rep. 55 nr 17 (82) z 1404 r., 34 (98) z 1419 r., 36 (100) z 1423 r., 71 (133) z 1453 r., 98 (159) z 1483 r., 109 (169) z 1491 r., 122 (182) z 1508 r.

²⁸ Rep. 55 nr 80 (142).

²⁹ Rep. 55 nr 21 (86), 75 (137) w transumpcie rady miasta Wrocławia z 5 III 1462 r.

³⁰ Rep. 55 nr 51 (113), nr 54 (116) w transumpcie rady miasta Wrocławia z 12 III 1439 r. i Jana, opata klasztoru Św. Wincentego we Wrocławiu z 28 III 1531 r., Rep. 55 nr 128 (188).

³¹ Rep. 55 nr 90 (151).

³² Rep. 55 nr 120 (180), 129 (189) w transumpcie Jana, opata klasztoru Św. Wincentego we Wrocławiu z 28 III 1531 r., Rep. 55 nr 128 (188).

³³ Rep. 55 nr 168 (222), 191 (249), 192 (250).

³⁴ Rep. 55 nr 195 i 196 (253 i 254).

³⁵ Rep. 55 nr 230 (275), 236 (279 a), 244 (282) i 246 (284).

dokumencie informował on biskupa wrocławskiego Wacława o mianowaniu Pawła Andree, altarysty legnickiego, na stanowisko plebana kościoła parafialnego w Budziszowie.³⁶ Kolejne jego dokumenty, spisane w języku niemieckim (poprzednio omawiane spisano w języku łacińskim), pochodzą z lat 1407 i 1411 i dotyczą testamentu Henryka Heyda dla swej żony Jadwigi 20 grzywien rocznego czynszu oraz o sprzedaży klasztorowi przez Hannosa Schuberta 10 grzywien groszy rocznego czynszu ze wsi Krzydlina.³⁷ Dokument opata Macieja z Trzebnicy, zachował się w postaci instrumentu notarialnego z 1416 r.³⁸ Ostatni z zachowanych dokumentów opata Macieja z Trzebnicy został wystawiony 15 kwietnia 1425 r. i potwierdza sprzedaż z prawem odkupu (tzw. Wiederkauf) czynszu ½ grzywny rocznego czynszu przez Annę Hellerbrandynne z Gajowic.³⁹ Pozostałe zachowane dokumenty opatów klasztoru zamieszczone są w aneksie.

Najstarszą zachowaną bullą papieską w zespole był dokument papieża Klemensa VI z 11 sierpnia 1357 r. o zezwoleniu noszenia stroju pontyfikalnego przez opata w czasie świąt kościelnych.⁴⁰ Jest rzeczą uderzającą, że tak bogaty klasztor śląski nie otrzymał żadnych innych bull papieskich przez cały okres średniowieczny. Obecnie zachowane dokumenty naczelników Kościoła pochodzą z epoki nowożytnej, a zapoczątkowały je dokumenty papieża Innocentego X z 1651 r.⁴¹ Te dokumenty swoją formą różnią się bardzo od typowych bull średniowiecznych. Nie posiadają one już dawnego formularza, spisywane były na podłużnych kartach pergaminowych, a pieczęcie – wyłącznie opłatkowe – naklejane były na odwrotnych stronach dyplomów. Jest to też powód, że tak mało tych sigillów dotarło do nas do chwili obecnej.⁴²

KLASZTOR KANONICZEK REGULARNYCH ŚW. JAKUBA i ŚW. ANNY

Autorem inwentarza dokumentów klasztoru kanoniczek regularnych Św. Jakuba na wyspie Piaskowej we Wrocławiu był G. A. Stenzel. Tytuł inwentarza brzmi: *Archiv des Augustinerinnenklosters zu St. Jacob auf dem Sande zu Breslau*.⁴³ Nie został podany okres spisania inwentarza, brak również podpisu jego autora, co było zwyczajem innych autorów przy spisywaniu przez nich kolejnych repertoriów dokumentów klasztornych. Repertorium zostało natomiast zaopatrzone w indeks osobowo – geograficzny, sporządzony jednak nie ręką Stenzla. W pierwotnej wersji Stenzel wpisał do inwentarza 88 dokumentów, z lat 1299 – 1795. W późniejszym czasie, na dodatkowej wklejce umieszczono regest dokumentu z 18 maja 1416 r.⁴⁴ oraz dopisano na karcie 444 streszczenie dokumentu cesarza Karola VI z 25

³⁶ Rep. 18 (83), zachowana pieczęć woskowa opata Mikołaja.

³⁷ Rep. 55 nr 23 (88) i 24 (89), ten drugi posiada zachowaną pieczęć opata Mikołaja.

³⁸ Rep. 55 nr 27 (92), dokument posiada pieczęć i znak notarialny Wincentego, syna Marcina Beli z Chojnowa, kleryka wrocławskiego i notariusza publicznego. W tej postaci zachował się kolejny dokument opata Macieja z 1418 r. o sprzedaży klasztorowi czynszu ze Stolca. Dokument zaopatrzone w pieczęć i znak notarialny Łukasza, syna Teodoryka z Opola, kleryka wrocławskiego. Rep. 55, nr 33 (97).

³⁹ Dokument z zachowaną pieczęcią opata, Rep. 55 nr 40 (104).

⁴⁰ Dokument nie zachowany w zbiorze po II wojnie światowej, dawna sygn. Rep. 55 nr 42.

⁴¹ Są to dokumenty bez zachowanych pieczęci Rep. 55 nr 157 – 160 (216 – 219). Kolejne dokumenty papieskie pochodzą z kancelarii Aleksandra VII (sygn. 164, 165, 168) z lat 1658 i 1665, Klemensa IX (sygn. 174, 176, 179 z lat 1668, 1671), Aleksandra VIII (sygn. 184 z 1691 r.), Innocentego XII (sygn. 185, 186, 189, 190 z 1692, 1693, 1697 i 1698 r.), Klemensa XI (sygn. 194, 197, 198, 200, 201, 202 z lat 1703, 1713, 1715, 1717 i 1719), Benedykta XIII (sygn. 204 i 205 z 1725 i 1728 r.), Klemensa XII (sygn. 206, 208 z 1730 r.) i Benedykta XIV (sygn. 213, 214 i 217 z lat 1745 i 1757). W większości dotyczą one nadawania odpustów odwiedzającym i modlącym się pielgrzymom w podanych w dokumentach kościołach, kaplicach i ołtarzach i wyznaczonych świątach..

⁴² Są to pieczęcie opłatkowe papieża Klemensa XI z dokumentu z 3 II 1713 r., Rep. 55 nr 197 (255) i Benedykta XIV z dokumentu z 26 IV 1745 r.

⁴³ AP Wr., Rep. 135 nr 49.

⁴⁴ AP Wr., Rep. 56 nr 5 a, nowa sygnatura 6.

sierpnia 1735 r.⁴⁵ Ta ostatnia zapiska datowana została na 23 czerwca 1913 r. Wreszcie do inwentarza, po zakończeniu kolejnego etapu prac porządkowych, wpisano jeszcze rejestry 18 kolejnych dokumentów, pochodzących z lat 1471 – 1529. Wszystkie te dokumenty były wystawione przez ławników wrocławskich. Stan zawartości tego zespołu przed II wojną światową⁴⁶ obejmował 109 dokumentów, zachowanych dla okresu od 1299 do 1795 r. W wyniku działań wojennych wywieziono do Niemiec 54 dokumenty, z lat 1299 – 1518. Po rewindykacji archiwaliów w 1981 r. ta partia powróciła do zasobu archiwum wrocławskiego z NRD. W porównaniu z okresem przed 1945 r. stan zachowania zespołu jest stuprocentowy. Większość dokumentów (69) zachowanych w opisywanym zbiorze to dokumenty wystawione przez ławników miejskich i dworskich we Wrocławiu. Zawsze podawano w nich składy aktualnych władz, na czele z wójtem miejskim. Wszystkie te dokumenty spisano na kartach pergaminowych i zaopatrzone w pieczęcie wójta i ławy miejskiej. Pieczęcie te zawieszano na paskach pergaminowych. Są to dokumenty łacińskie⁴⁷ i niemieckie.

Dokumenty te dotyczą zatwierdzenia transakcji nadawania czynszów lub określonych dóbr dla klasztoru przez mieszczan wrocławskich. Najstarszy znany nam dokument ławniczy, pochodzi z 6 października 1299 r., i dotyczy zapisania klasztorowi przez Gyzilera Colnera, mieszczanina wrocławskiego dworu na wyspie, zlokalizowanego koło klasztoru.⁴⁸

Pozostałe dokumenty w zespole, pochodzą z różnych kancelarii wystawców.⁴⁹ W końcowej partii zespołu spotykamy dokumenty królów pruskich – Fryderyka II z 1754 r.⁵⁰; Fryderyka Wilhelma II z 1789 r. i z 1795 r.⁵¹ Dokument Karola Ferdynanda Wazy, biskupa wrocławskiego z 4 marca 1653 r.⁵² dotyczy zatwierdzenia transakcji między oboma klasztorami z wyspy Piaskowej. Podobnie w zatwierdzeniu Prezydenta Kamery Górnej i Dolnego Śląska z 21 marca 1656 r. ujęto dokument cesarza Ferdynanda III z 30 września 1655 r.⁵³

KOPIARZE KLASZTORU KANONIKÓW REGULARNYCH NMP NA PIASKU WE WROCŁAWIU

Z bogatego zapewne zasobu ksiąg i akt obu klasztorów kanonicznych z wyspy Piaskowej pozostały do dziś jedynie dwa kopiarze klasztoru kanoników regularnych, przechowywane obecnie w zespole „Kolekcja rękopisów. Rep. 135.”⁵⁴

Starszy z nich, kopiarz D 17, pochodzi z XV w. Na 97 poliniowanych wcześniej kartach pergaminowych zostało wpisanych 168 dokumentów, które ponumerowano w XVI

⁴⁵ Dokument dłużny na 1500 guldenów dla klasztoru Św. Jakuba i Anny, papierowy. Rep. 56 nr 81 a, nowa sygnatura 83.

⁴⁶ Rep. 56, dokumenty spisane na kartach od 309 do 452. Autorzy regestrów dokumentów dopisywanych nie są nam znani

⁴⁷ Jedyne dokumenty ławnicze spisane w tym języku wystawiono 6 października 1299 r., AP Wr., Rep. 56 nr 1, SU, t. VI, nr 409, s. 315.

⁴⁸ AP Rep. 56 nr 1. Skład najstarszej ławy miejskiej: Zygfryd, słodownik, Mikołaj Stillehoit, Bertold de Cindato, Brunon Herdeni, Konrad Plissonis, Arnold ze Świdnicy, Herman, Zachariasz Engilger, Piotr z Dzierżoniowa, Henryk Marchione i Helenbold. Ławnicy obradowali pod przewodnictwem Teodoryka Schartilczana.

⁴⁹ Dotyczy to dokumentów od sygn. nr 66 – dokument Bartłomieja, opata klasztoru NMP na Piasku z 1619 r. Wśród nich przeważają dokumenty opatów sąsiedniego klasztoru.

⁵⁰ AP., Rep. 56 nr 86 (84) - zatwierdzenie nominacji opatki.

⁵¹ Dwa dokumenty króla Rep. 56 nr 85 (87) i 88 (86) – wystawione w sprawach nominowania nowych opatek., Rep. 56 nr 90 (88) – złożenie hołdu przez opatkę Annę.

⁵² Transumowany przez Władysława a Wintera, notariusza publicznego 20 XI 1658 r., Rep. 56 nr 73 (74)

⁵³ AP Wr., Rep. 56 nr 73 (72), zachowana pieczęć urzędowa na czarno – żółtych sznurach.

⁵⁴ AP Wr., Rep. 135 sygn. 370 (dawne D 17) oraz kopiarz „Repertorium Heliae” Rep. 135 sygn. 371 (dawne d 18).

w., po dopisaniu do rękopisu ostatniego dokumentu, którym był dyplom rady miasta Wrocławia z 1314 r. Po nim, w XVII w. dopisana została jeszcze uwaga odnosząca się do tego dokumentu.

Kopiarz otwiera spis zawartości, spisany na karcie papierowej, najwcześniej w XV wieku, po zakończeniu prac nad jego zasadniczą częścią. Dokumenty te wpisywano wg nieznanego kryterium, z pewnością nie był to układ chronologiczny. W XIX lub XX wieku próbowano te dokumenty pogrupować wg jakichś grup rzeczowych – i tak teksty trzech najstarszych bull papieskich, Eugeniusza III z 1148 r., Celestyna III z 1193 r. i Innocentego IV z 1250 r. uzyskały nazwę „zatwierdzenia” (Bestätigung). Kolejno wpisywano grupy: Pontificalia⁵⁵, Conradi villa, Oderfähre, St. Adalbertkirche, Vortritt, Besitzbestätigung⁵⁶, Mühlen, Lehrbeuthel, Kelzowo – Zweihof, Dezem – Verzeichniss, Tincz, Kamencz, Kreidel (dokumenty nr 81 – 85), Oels, Klein Oels, Mirko, Jaroslawitz, Strehlen. Grupy te nie obejmują wszystkich dokumentów, większość z nich nie została ujęta w żadną z grup. Omawiany spis zawiera numer kolejny, datę roczną dokumentu, datę dzienną przepisaną w formie autentycznej z dokumentu, imię wystawcy dokumentu. Przepisane dokumenty w kopiarzu poprzedzono kilkuwyrazowym streszczeniem treści. W późniejszym czasie dopisano czerwoną kredką daty roczne dokumentów. Treść dokumentów została przepisana, zapewne z oryginałów, wyraźnym pismem dającym się datować na połowę XV w. W tekstach dokumentów nie umieszczano skrótów średniowiecznych, te zostały przez pisarza kopiarza rozwiązane.

Autor kopiarza nie jest znany. Pisarz ten bardzo starannie przepisał dokumenty, pismo jego jest równe, wyraźne, i charakterystyczne. Wielkie i początkowe litery tekstów przyjęły formę ozdobnych inicjałów. Jednej osobie, nieznanemu nam pisarzowi, można w całości przypisać pracę nad całym kopiarzem. Jedynie w XVI i w XVII wieku dopisane zostały, przedstawione wcześniej, dokument rady miejskiej Wrocławia i uwagi do niego. Cztery ostatnie karty rękopisu pozostały nie zapisane. Widoczne są na nich ślady liniowania, które po wpisywaniu tekstów ulegały wymazaniu.

Kilka kart rękopisu, ze środkowej partii kopiarza, również nie zostało zapisanych, albo zapisano tylko ich część. Karty 88 i 89 zostały wygryzione przez korniki i te zniszczenia pergaminu powodowały, że nie zapisywano ich tekstem.

Rękopis dotarł do nas w dobrym stanie. Zniszczeniu uległa pierwotna oprawa kopiarza w świńską skórę. Na oprawie zachowały się fragmenty metalowych okuć, brak jest jakichkolwiek fragmentów tekstu. Na tylnej części oprawy widoczne są ślady renesansowych zdobień. W XX w. doklejono na nią papierową naklejkę, zachowaną we fragmencie, z treścią: „Staatsarchiv Breslau 16, Thiergartenstrasse 18” (wydrukowane) i „Rep. 135. D 17 (ręcznie). W prawym górnym rogu umieszczono informację „98 Bl.”, a w lewym rogu znajduje się pieczęć tuszowa niemieckiego Archiwum Państwowego, z orłem i symbolem hitlerowskim, co by wskazywało na umieszczenie jej po 1933 r.

XVI – wieczną metrykę ma także drugi z omawianych rękopisów klasztoru NMP na Piasku, znany powszechnie jako „*Repertorium Heliae*”⁵⁷. Spisany został na kartach papierowych, którym nadano numery paginacji od 1 do 1002. Rękopis poprzedza indeks zawierający nazwy miejscowości, młynów, ulic wrocławskich, należących do klasztoru. Możliwe, że tytuł kopiarza wskazuje nam na jego autora, którym mógł być opat Elias, rządzący opactwem w połowie XVI w.

Autor wpisał do obszernego rękopisu dokumenty, które podzielił wg kryterium geograficznego. Jest to następujący układ:

⁵⁵ Bulla papieża Klemensa VI z XIV w. (nie wpisano daty rocznej, ograniczając się do podania jedynie 2 pierwszych cyfr 13..., k. 11.

⁵⁶ Wpisano tu dokument cesarza Karola IV z 1372 r., zatwierdzającego posiadłości i prawa klasztoru.

⁵⁷ W. Wattenbach, *Über das Repertorium Heliae*, w: *Zeitschrift des Vereins*, 1860, t. 3, s. 202 – 205.

Olaviensis districtus – strony 1 – 17
 Districtus Strelinensis – 18 -32
 Districtus Monsterbergensis – 33 – 39
 Districtus Nympczensis – 39 – 50
 Districtus Franckensteinensis – 51 – 52
 Districtus Canthensis – 54 -254, zawierający opis włości klasztornych wokół góry Ślęży (Czopthenn Civitas – od s. 57)
 Districtus Strigoniensis – 254 – 262
 Districtus Sweydniczensis – 263 – 277
 Districtus Legniczensis – 281 – 288
 Districtus Noviforensis – 289 – 302
 Districtus Wratislaviensis – 311 -597
 Bulle papieskie i władz kościelnych (Sequitur nunc Bulle et littere papales, synodales, episcopales et confirmationes bonorum monasterii...) – s. 599 – 642
 Districtus Wolaviensis – 643 – 665
 Sequitur nunc civitates – 667 – 678
 Districtus Trebniczensis – 678 – 684
 Districtus Ollsniczensis – 685 – 727
 Districtus Berulstatensis – 728 – 754
 Districtus Wartibergensis – 755 – 743
 Rosenberg oppidum – 744 – 753
 Mstow oppidum – 754 – 750
 Calisch oppidum – 758 -762.

W ramach każdego dystryktu wydzielano dokumenty do dziejów poszczególnych wsi, wpisywanych do kopiarza chronologicznie.

W dalszej części rękopisu wytypowane zostały dokumenty dotyczące nadań odnoszących się do posiadłości w Kaliszu – w tym ołtarzy, czynszów z kościołów, bulle i dokumenty dla kościołów kaliskich. Na stronach od 855 do kopiarza wpisywano różne dokumenty, zapisy te pochodzą z II połowy XV w., a wiele z nich odnosi się do zapisów z XVII w. i XVIII w.- są to jednak kopie dokumentów wcześniejszych, możliwe, że odnajdywanych w czasie kolejnych prac porządkowych w Archiwum i prowadzonych kwerend. Znaleźć wśród nich można także rachunki klasztorne, datowane na 1687 r.

AKTA

Jak wyżej wspomniałem nie zachowały się akta obydwu klasztorów z Wyspy Piaskowej. Wiadomo, że trafiły one do zasobu założonego wtedy Archiwum Prowincjonalnego. O ile dokumenty klasztorne znalazły się w dwóch odrębnych zespołach (Rep. 55 i Rep. 56) zasób aktowy wcielono do utworzonego zespołu o nazwie „Breslauer Klöster” Rep.18.

Akta klasztoru kanoników regularnych podzielono na kilka działów. Pierwszy z nich dotyczył wyborów opatów i ich zatwierdzeń. Złożony był z 14 jednostek aktowych dotyczących wyboru prałatów klasztornych, zatwierdzenia wyboru opata Bartłomieja w 1601 r. i zgodę na wybór opata Jakuba w 1619 r., konsensu królów pruskich na wybór opatów w XVIII w. Drugi z działów zawierał akta personalne i korespondencję opacką. Tworzyły go 4 jednostki z lat 1601 – 1794. Kolejne działy to akta zgonów opatów i ich testamentów –

Michała z 1651 r., Jana Scherera z 1655 r. i Jana II z 1657 r.⁵⁸ Kolejny dział zawierał posyty ze spisami opatów od 1120 r. (2 jednostki z lat 1180 – 1631 i 1120 – 1783).

Następne działy dawnego archiwum to:

II. Konwent klasztoru i jego członkowie. 8 poszytów akt z lat 1692 – 1795.

III. Externa klasztoru zawierały akta stosunków z papieżem (4 jednostki), stosunków z zakonem z 1667 r., podległości panom krajowym z okresu austriackiego (5 j. a. z lat 1601 – 1726) i pruskiego (26 j. a. z lat 1755 – 1809), podległości książętom oleśnickim (1767 – 1793), podległości ordinarium loci (3 j. a. z lat 1719 – 1801), miastu Wrocławowi (6 j. a. z lat 1744 – 1809), stosunkom z innymi klasztorami (3 j. a. – probostwo w Kaliszu i dominikanie wrocławscy z lat 1594 – 1756), z innymi przeorami (4 j. a. z lat 1599 – 1777). Inne działy zawierały akta długów klasztoru (6 j. a. z lat 1540 – 1755).

IV. Interna (spiritualia) zawierały akta o tematyce mszy (Gottesdienst, 4 j. a. z lat 1735 – 1793) i opieki nad biednymi (3 j. a. z lat 1642 – 1749). Interna temporalia zawierała materiały dotyczące budowy i przebudowy kościoła i klasztoru (24 j. a. z lat 1682 – 1798)⁵⁹. Inne części tego działu tworzyły akta zawierające inventarze, kwity, akta prac złotniczych, rachunki zbożowe i piwne, opłat na rzecz biskupów, akta sądowe, protokoły sądowe i urzędowe, akta kupna i lenne, księgi konsensów, kupna i mistrzowskie, kupna czynszów i protokoły. Materiały te odnosiły się do okresu od połowy XVI do końca XVIII wieku.

V. Sekularyzacja. Akta tego działu dotyczyły fundacji kaplicy Św. Sebastiana w latach 1824/1825, aktywów klasztoru i biblioteki Hellwiga z lat 1811 – 1816.

Podział akt klasztoru kanoniczek Św. Anny wyglądał następująco:

I. Wybory i zatwierdzenia wyborów księń (1719 – 1795 – 6 j. a.).

II. Konwent i jego członkowie (1645 – 1721, 3 j. a.).

III. Podległość klasztoru wobec: papieży, cesarzy, królów pruskich, zakonu, Wrocławowi i innym miastom, osobom prywatnym (1475 - 1795, 13 j. a.)

IV. Akta budowlane⁶⁰ i zakupów (1687 – 1791, 6 j. a.).

Żadna z tych jednostek nie zachowała się do dnia dzisiejszego, o zawartości akt świadczą jedynie wpisy inventarzowe w Rep. 18. Los tych jednostek nie jest nam znany.

⁵⁸ W skład działu wchodziły 4 jednostki Rep. 18. 3. a – d.

⁵⁹ Kopie planów, akta remontów kamieniarskich, kwity rachunkowe

⁶⁰ Umowy z cesarzem w sprawie przebudowy kościoła w 1687 r., akta konserwacyjne kościoła. IV. a, c.

ANEKS I.

Regesty najstarszych i brakujących dokumentów klasztoru kanoników regularnych NMP na Piasku we Wrocławiu.

1230, Oleśnica.

Henryk, ks. Śląska, stwierdza, że jego kanclerz, Tomasz, kanonik wrocławski, pleban w Oleśnicy, likował na prawie niemieckim wieś Lucień, należąca do jego parafii.
Nie zachowany or. łac., dawna sygn. Rep. 55 nr 4, SU I, nr 317, s. 233.

1244.

Nanker, dziekan wrocławski i Wawrzyniec, scholastyk, jako sędziowie delegowani przez biskupa Tomasza, stwierdzają, że wdowa po komesie Piotrze, przekazała klasztorowi NMP na Piasku we Wrocławiu dziesięciny ze wsi Gliniany.
Nie zachowany or. łac., dawna sygn. Rep. 55 nr 5, SU II, nr 280, s. 168.

1248.

Wincenty, opat klasztoru NMP na Piasku we Wrocławiu zamienia na prośbę sołtysa w Rusku, dziesięcinę snopową na dziesięcinę w słodzie.
Nie zachowany or. łac., dawna sygn. Rep. 55 nr 8, SU I, nr 356, s. 224.

1260, 8 V.

Henryk i Władysław, książęta śląscy, przekazują klasztorowi NMP na Piasku we Wrocławiu, jako zwrot za poniesione szkody, wieś Chrząstawę.
Nie zachowany or. łac., dawna sygn. Rep. 55 nr 10, SU III, nr 312, s. 206.

1289, 1 VIII., Głogów.

Henryk, ks. Śląska i pan Głogowa, zatwierdza klasztorowi NMP na Piasku we Wrocławiu posiadanie wsi Krzydliny Małej i Wielkiej w oznaczonych na nowo granicach.
Nie zachowany or. łac., dawna sygn. Rep. 55 nr 12, SU V, nr 424, s. 328.

ANEKS II.

Wykaz zachowanych dokumentów opatów i konwentu klasztoru NMP na Piasku.⁶¹

Stefan (1249 – 1276):

1253 r. – Rep. 55 nr 6 (9), brak pieczęci.

Mikołaj Herdani (1395 – 1412):

17 II 1405 r. – Rep. 55 nr 18 (83), zachowana pieczęć opata, 19 VIII 1407 r. – Rep. 55 nr 23 (88), 22 XII 1411 r. – Rep. 55 nr 24 (89), zachowana pieczęć opata.

Maciej Hering z Trzebnicy (1416 – 1429):

29 VI 1416 r. – Rep. 55 nr 27 (92), 1417 r. – Rep. 55 nr 249 (93 a), 20 X 1418 r. – Rep. 55 nr 33 (97), 5 II 1424 r. – Rep. 55 nr 37 (101), 1 IV 1425 r. – Rep. 55 nr 40 (104), zachowana pieczęć opata.

Jodok z Głuchołaz (1429 – 1447):

30 VII 1441 r. – Rep. 55 nr 60 (122), 23 I 1446 r. – Rep. 55 nr 65 (127).

⁶¹ Okres rządów opatów średniowiecznych ustalono na podstawie – A. Pobóg – Lenartowicz, *Kanonicy regularni ...*, s. 252 – 253.

Mikołaj Schönborn (1447 – 1463):

11 I 1448 r. – Rep. 55 nr 67 (129), 16 I 1451 r. – Rep. 55 nr 70 (132) – pieczęć opata, 7 XI 1454 r. – Rep. 55 nr 72 (134) – pieczęć opata, 5 VII 1455 r. – Rep. 55 nr 73 (135),

Benedykt Johnsdorf (1470 – 1503):

5 XII 1471 r. – Rep. 55 nr 87 (148), pieczęć opata, 30 V 1482 r. – Rep. 55 nr 97 (158), pieczęć opata i konwentu, 11 XII 1483 r. – Rep. 55 nr 100 (161), 26 VI 1493 r. – Rep. 55 nr 111 (171), 16 I 1483 r. – Rep. 55 nr 117 (177), 17 IX 1502 r. – Rep. 55 nr 119 (179).

Mikołaj:

17 XI 1496 r. – Rep. 55 nr 114 (174)

Tomasz:

(XI. 1519 r. Rep. 55 nr 124 (184).

Maciej:

8 II 1550 r. – Rep. 55 nr 133 (192)

Eliasz:

4 X 1563 r. – Rep. 55 nr 135 (194), 21 VIII 1569 r. – Rep. 55 nr 137 i 138 (196 i 197).

Franciszek:

20 XI 1583 r. Rep. 55 nr 139 (198) – pieczęć opata.

Marcin:

29 III 1585 r. – Rep. 55 nr 140 (199) – pieczęć opata.

Baltazar:

6 XII 1600 r. – Rep. 55 nr 142 (201) – pieczęć opata, 6 I 1612 r. – Rep. 55 nr 146 (205) – pieczęć opata i konwentu, 23 III 1612 r. – Rep. 55 nr 147 (206) – pieczęć opata i konwentu, 2 II 1615 r. – Rep. 55 nr 148 (207) – pieczęć opata i konwentu, 22 VIII 1615 r. – Rep. 55 nr 149 (208) – pieczęć opata, 21 I 1616 r. – Rep. 55 nr 150 (209).

Grzegorz:

26 IV 1621 r. – Rep. 55 nr 152 (211) – pieczęć opata, 11 VI 1621 r. – Rep. 55 nr 153 (212) – pieczęć opata, 19 II 1622 r. – Rep. 55 nr 154 (213), 1 IX 1660 r. – Rep. 55 nr 166 (225) – pieczęć opata, 23 IV 1662 r. – Rep. 55 nr 167 (226), 15 VIII 1669 r. – Rep. 55 nr 177 (236).

Jan:

15 IV 1681 r. – Rep. 55 nr 181 (240), 6 XI 1688 r. – Rep. 55 nr 183 (241 a) – pieczęć opłatkowa opata.

Henryk Close:

24 XI 1695 r. – Rep. 55 nr 188 (246).

Baltazar:

17 III 1714 r. – Rep. 55 nr 199 (257)

Zygmunt:

4 VI 1732 r. – Rep. 55 nr 209 (267).